

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«Затверджую»

**Ректор СНАУ,
академік НААН України
В.І. Ладика**

27» 06 2019

Епізоотологія та інфекційні хвороби

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

підготовки бакалаврів

Спеціальності 212 «Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза»

(Шифр дисципліни ПП 03.09)

2019 рік

Розроблено та внесено: кафедрою епізоотології та паразитології факультету ветеринарної медицини Сумського національного аграрного університету

Розробники програми:

Кассіч В.Ю., доктор ветеринарних наук, професор

Ребенко Г.І., кандидат ветеринарних наук, доцент

Байдевятов Ю.А., кандидат ветеринарних наук, доцент

Рецензенти:

Клестова З.С. - доктор ветеринарних наук, професор, зав. відділом наукового супроводу з питань біобезпеки та біоризиків Державного науково-дослідного інституту біотехнології і штамів мікроорганізмів

Фотіна Т.І. - доктор ветеринарних наук, професор, зав. кафедрою ветеринарно-санітарної експертизи, мікробіології, зоогігієни та безпеки і якості продукції тваринництва Сумського національного аграрного університету

Обговорено:

На засіданні навчально-методичної ради факультету ветеринарної медицини,
« 06 » травня 2019 р., протокол № 05

На засіданні методичної ради СНАУ,
« 10 » червня 2019 р., протокол № 06.

Рекомендовано до затвердження за спеціальністю 212 «Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза» Вченою радою СНАУ
« 26 » червня 2019 р. протокол № 14

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Епізоотологія та інфекційні хвороби» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальностями 211 «Ветеринарна медицина» та 212 «Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза»

Предметом вивчення навчальної дисципліни є закономірності процесів виникнення, розвитку, поширення і згасання інфекційних хвороб тварин та птиці, розробка раціональних заходів профілактики, регулювання і ліквідації епізоотій.

Міждисциплінарні зв'язки:

№	Перелік дисциплін, які забезпечують вивчення даної дисципліни у межах програми	Період вивчення, курс/семестр	Кафедра
1	Вет.мікробіологія та імунологія	2/3, 2/4	Ветсанекспертизи, мікробіології, зоогігієни та безпеки і якості продукції тваринництва
2	Вет.гігієна та санітарія	3/5, 3/6	
3	Патологічна фізіологія	2/4, 3/5	Анатомії, нормальної та патологічної фізіології
4	Ветеринарна вірусологія	2/4, 3/5	вірусології, патанатомії та хвороб птиць
5	Патологічна анатомія	3/5, 3/6	
6	Клінічна діагностика хвороб тварин	2/4, 3/5	терапії, фармакології, клінічної діагностики та хімії
7	Ветеринарна фармакологія	2/3, 3/5, 3/6	
8	Біотехнологія вет. імунобіологічних препаратів	2/4	епізоотології та паразитології
9	Організація і економіка ветеринарної справи	2/3, 3/6	

№	Перелік дисциплін, вивчення яких забезпечується даною дисципліною у межах програми	Період вивчення, курс/семестр	Кафедра
1	Ветсанекспертиза	4/7, 4/8	Ветсанекспертизи, мікробіології, зоогігієни та безпеки і якості продукції тваринництва
2	Якість і безпека продукції АПК	4/8	
3	Інфекційні хвороби продуктивних тварин	4/7	епізоотології та паразитології

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Введення в епізоотологію
2. Епізоотичний процес
3. Профілактика та ліквідація інфекційних хвороб.

4. Ветеринарно-санітарні заходи та глобальний захист від інфекційних хвороб.
5. Хвороби, загальні для декількох видів тварин.
6. Хвороби жуйних тварин.
7. Хвороби свиней.
8. Хвороби коней.
9. Факторні хвороби молодняку.
10. Хвороби птахів.
11. Хвороби собак, котів і хутрових звірів.
12. Хвороби бджіл.
13. Хвороби риб.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Епізоотологія та інфекційні хвороби» є: формування у студентів системи спеціальних теоретичних знань щодо об'єктивних закономірностей процесів виникнення, розвитку, поширення і згасання інфекційних хвороб тварин та основ ветеринарної санітарії. Також закладка базових знань з діагностики, ліквідації та профілактики інфекційних хвороб тварин, птиці, риби і бджіл.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Епізоотологія та інфекційні хвороби» є набуття навичок розпізнавання загроз, виявлення причин, диференційної діагностики та розробки раціональних заходів профілактики, регулювання і ліквідації епізоотій.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:
знати:

- правила техніки безпеки, асептики, антисептики у здійсненні фахової діяльності;
- принципи проведення лабораторних та спеціальних діагностичних досліджень а також методи аналізу та інтерпретації їх результатів;
- основи організації біобезпечного, санітарно-обумовленого утримання та експлуатації тварин для забезпечення здоров'я поголів'я (популяції) тварин, птиці, риби, бджіл;
- принципи отримання, механізми дії та способи застосування ветеринарних імунобіологічних препаратів (діагностикумів, лікувально-профілактичних препаратів), родентицидів, інсектицидів, мийних та дезінфікуючих засобів для підтримання епізоотичного благополуччя;
- етіологію, патогенез та епізоотологію заразних захворювань тварин, а також вітчизняні та міжнародні вимоги до заходів щодо їх профілактики чи ліквідації (ерадикації);
- послідовність дій у разі виникнення випадку хвороби (підозри на хворобу), що підлягає повідомленню.

вміти під контролем лікаря ветеринарної медицини:

- використовувати спеціальні (в т.ч. лабораторні) методи досліджень та інтерпретувати їх результати;

- виявляти джерела збудників інфекцій, визначати фактори і механізми їх передачі та забезпечувати ізольоване утримання хворих та підозрілих у захворюванні на заразну хворобу тварин;
- проводити вимушені щеплення тварин у неблагополучній та загрозовій зонах обслуговування;
- організовувати і здійснювати заходи, спрямовані на недопущення поширення збудника інфекції та інвазії за межі епізоотичного вогнища і ліквідацію самого вогнища;
- застосовувати інструментарій, спеціальні пристрої, прилади, лабораторне обладнання та інші технічні засоби для проведення необхідних маніпуляцій під час виконання професійної діяльності;
- планувати, організовувати та реалізовувати заходи з лікування тварин, хворих на інфекційні хвороби;
- планувати, організовувати та проводити ветеринарно-санітарні заходи;
- планувати та розробляти стратегію проведення профілактичних та лікувальних заходів для забезпечення епізоотичного благополуччя щодо заразних хвороб тварин;
- реалізовувати заходи, спрямовані на захисту населення від хвороб, спільних для тварин і людей.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться __ годин/ __ кредитів ECTS.

Програма навчальної дисципліни складається з двох розділів:

- 1 - Загальна епізоотологія
- 2 - Спеціальна епізоотологія

1. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни **ЗАГАЛЬНА ЕПІЗОТОЛОГІЯ**

Змістовий модуль 1. Введення в епізоотологію

Тема 1. Вступ.

Епізоотологія як наука. Предмет та завдання епізоотології. Історія розвитку епізоотології та її досягнення. Методи діагностики інфекційних хвороб в епізоотології. Епізоотична ситуація в Україні. Охорона людей від зоонозів.

Тема 2. Інфекція та інфекційна хвороба. Види інфекції.

Поняття інфекції. Інфекційний процес. Інфекційна хвороба. Стадійність інфекційного процесу. Форми прояву інфекційної хвороби. Взаємовідносини макро- і мікроорганізмів. Вірулентність збудників інфекційних хвороб. Форми і види інфекції.

Тема 3. Рівні вивчення імунітету.

Види імунітету. Рівні вивчення: Молекулярний рівень. Клітинний рівень. Органний рівень. Вивчення імунітету на рівні організму загалом. Популяційний рівень. Імунологічна толерантність. Реакції гіперчутливості.

Тема 4. Біологія імунної відповіді.

Імунна відповідь. Імунологічна пам'ять. Фази розвитку поствакцинального імунітету.

Змістовий модуль 2. Епізоотичний процес

Тема 6. Епізоотичний процес і його рушійні сили

Епізоотичний процес. Епізоотичний ланцюг (джерело збудника інфекції, механізм передачі і поширення збудника, сприйнятливі тварини). Класичний і факторний епізоотичний процес. Типи епізоотичного ланцюга. Шляхи передачі патогенних мікроорганізмів. Закономірності розвитку епізоотичного процесу і стадійність епізоотії. Форми прояву епізоотичного процесу: спорадичний випадок, ензоотія, епізоотія і панзоотія. Динаміка епізоотії: міжепізоотична, передепізоотична, розвитку епізоотії, максимального підйому епізоотії, згасання епізоотії, постепізоотична.

Тема 7. Епізоотичний та природний осередок інфекційних захворювань.

Епізоотичний осередок (вогнище). Неблагополучний пункт та загрозна зона. Випадок і спалах інфекційної хвороби. Види епізоотичних вогнищ. Розподіл на зони і регіоналізація відповідно до стандартів МЕБ. Вчення про природний осередок інфекційних хвороб. Структура природного осередку інфекційної хвороби.

Тема 8. Основи епізоотологічного аналізу. Методика вивчення епізоотичної ситуації в районі, області, державі.

Епізоотологічне обстеження і експеримент як емпіричне підґрунтя для розробки і перевірки теоретичних концепцій сутності епізоотичного процесу. Профілактичні, протиепізоотичні та прогностичні заходи. Організація масових досліджень тварин. Епізоотологічний аналіз. Диференційна діагностика. Лабораторна діагностика в епізоотології. Відбір та пересилання патологічного матеріалу для лабораторних досліджень. Відбір крові для серологічних досліджень. Порядок оформлення і відправлення супровідних документів до матеріалу, що надсилають для дослідження.

Тема 9. Закони і категорії епізоотології.

Закони епізоотології. Сучасне розуміння законів епізоотології. Основні групи категорій, що відображають закони епізоотології.

Змістовий модуль 3. Профілактика та ліквідація інфекційних хвороб.

Тема 10. Профілактика інфекційних хвороб.

Протиепізоотичні заходи. Загальна профілактика. Ветеринарно-санітарний нагляд. Специфічна профілактика. Засоби імунопрофілактики. Організація і проведення обробок тварин біопрепаратами. Принципи отримання та застосування імунобіологічних препаратів: вакцин, сироваток, імуноглобулінів, алергенів, діагностикумів, інтерферону, пробіотиків, біостимуляторів тощо. Профілактичні щеплення проти найпоширеніших інфекційних захворювань (сибірки, сказу, трихофітії, ін.).

Тема 11. Явища популяційного рівня в епізоотології.

Вакцинозалежність. Протиепізоотичування. Імунологічний аналіз в епізоотології. Популяційний імунітет і імунний фон. Епізоотологічний моніторинг, нагляд, контроль.

Тема 12. Ліквідація інфекційних хвороб та оздоровчі заходи.

Ліквідація інфекційних хвороб та система оздоровчих заходів в епізоотичному осередку. Державні надзвичайні протиепізоотичні комісії. Заходи

щодо джерела збудника інфекції. Карантин і обмежувальні заходи в системі протиепізоотичних заходів. Інфекційні клініки та ізолятори.

Тема 13. Терапія і лікувально-профілактичні заходи в разі інфекційних хвороб.

Організація лікування тварин. Використання сироваток та гаммаглобулінів. Антибіотикотерапія. Хіміотерапія. Мікроби-антагоністи. Неспецифічна терапія. Протеїнотерапія. Симптоматична терапія. Премікси.

Змістовий модуль 4. *Ветеринарно-санітарні заходи та глобальний захист від інфекційних хвороб.*

Тема 14. Ветеринарна санітарія.

Ветеринарна санітарія Види та методи дезінфекції. Дезінфекція різних об'єктів тваринництва. Групи дезінфікуючих речовин, механізми їх дії, представники. Детергенти. Контроль якості дезінфекції. Машини і установки для дезінфекції. Гризуни як переносники, резервуар та джерело збудника інфекції. Профілактика та методи боротьби з гризунами. Особливості дератизації окремих об'єктів. Визначення щільності заселення приміщень гризунами та розрахунок потреби в родентицидах. Організація та проведення дератизації. Епізоотологічне значення кровосисних комах у розповсюдженні збудників інфекційних захворювань і боротьба з ними. Біологічні відходи. Знезаражування трупів тварин. Утилізація біовідходів на утильзавах та утильустановках. Біотермічні ями. Скотомогильники. Спалювання трупів. Зберігання і знезараження гною.

Тема 15. Протиепізоотичні заходи у господарствах промислового типу.

Протиепізоотичні заходи у господарствах промислового типу. Ветеринарні вимоги та протиепізоотичні заходи щодо захисту комплексів від занесення збудників інфекційних хвороб, їх поширення у господарстві. Особливості епізоотичного процесу в комплексах і загальна профілактика. Специфічна профілактика інфекційних хвороб у господарствах промислового типу. Метапрофілактика в інтенсивному тваринництві.

Тема 16. Заразні хвороби диких тварин.

Епізоотична ситуація щодо заразних хвороб диких тварин у світі. Сучасні методи боротьби і профілактики із заразними хворобами диких тварин. Збереження благополуччя щодо заразних хвороб диких тварин і птиці в Україні. Емерджентні інфекції. Екзотичні інфекції. Епізоотична ситуація в світі та в Україні щодо емерджентних та екзотичних інфекційних захворювань.

Тема 17. Еволюція інфекційних хвороб, номенклатура і класифікація інфекційних хвороб.

Еволюція інфекційних хвороб. Номенклатура інфекційних хвороб. Класифікація інфекційних хвороб.

Тема 18. Ветеринарні аспекти охорони здоров'я

Етіологічна систематика зоонозів. Зоонози за міських умов.

СПЕЦІАЛЬНА ЕПІЗОТОЛОГІЯ

Змістовий модуль 5. *Хвороби, загальні для декількох видів тварин.*

Сибірка, правець, злоскисний набряк (газовий набряк), некробактеріоз, ботулізм, пастерельоз, туберкульоз, бруцельоз, туляремія, хвороба Ауескі, сказ, ящур, везикулярний стоматит, віспа, лейкози, арбовіруси, дерматомікози,

лептоспіроз, лістеріоз, кампілобактеріоз, псевдотуберкульоз, меліюїдоз, мікоплазмози, мікози, мікотоксикози, гідроперикардит інфекційний (коудріоз), Ку-лихоманка (квінслендська), інфекційний (рикстсіозний) кератокон'юнктивіт, актинобацильоз.

Змістовий модуль 6. Хвороби жуйних тварин.

Емфізематозний карбункул (емкар), паратуберкульоз, контагіозна плевропневмонія, чума великої рогатої худоби, злаякісна катаральна лихоманка, інфекційний ринотрахеїт, парагрип, ротавірусна інфекція великої рогатої худоби, вірусна діарея, маміліт великої рогатої худоби, ефемерна лихоманка великої рогатої худоби, бацилярна гемоглобінурія великої рогатої худоби, інфекційний некротичний гепатит, браздот, інфекційна ентеротоксемія овець, ензоотичний (хламідійний) аборт овець, інфекційна агалактіа овець та кіз, інфекційна, катаральна лихоманка овець, інфекційна плевропневмонія кіз, копитна гниль, ектима овець та кіз, інфекційний епідідиміт, губчаста енцефалопатія великої рогатої худоби, скрепі, вісна-маєді, легеневий аденоматоз овець, артрит-енцефаліт кіз, геморагічний гастроентерит (хвороба Найробі), буньявірусна інфекція великої рогатої худоби (хвороба Акобане), лихоманка долини Рифт, епізоотична геморагічна хвороба оленів, орбовірусна інфекція великої рогатої худоби (хвороба Ібаракі).

Змістовий модуль 7. Хвороби свиней.

Класична чума, африканська чума, бешиха, трансмісивний гастроентерит, грип, ензоотична бронхопневмонія, інфекційний атрофічний риніт, ензоотичний енцефаломієліт свиней (тешенська хвороба), везикулярна хвороба, везикулярна екзантема, дизентерія, хламідіоз свиней, респіраторний і репродуктивний синдром свиней (синє вухо), гемофільозний полісерозит, гемофільозна плевропневмонія, хвороба Ніпах, парвовірусна інфекція свиней, енцефаломієліт свиней (блювальна хвороба поросят), синдром "блакитне око" свиней.

Змістовий модуль 8. Хвороби коней.

Мит, сап, епізоотичний лімфангіт, ринопневмонія, інфекційна анемія, африканська чума, морбілівірусна інфекція коней, енцефаломієліти коней (західноамериканський, східноамериканський, венесуельський, японський), вірусний артеріїт коней.

Змістовий модуль 9. Факторні хвороби молодняку.

Сальмонельоз, ешерихіози (колібактеріоз і колієнтеротоксемія), стрептококози, стафілококози, анаеробна ентеротоксемія, адено-, корона-, парво- і риновірусна інфекції.

Змістовий модуль 10. Хвороби птахів.

Пулороз, сальмонельоз, віспа, грип, ньюкаслська хвороба, лейкози, хвороба Марека, інфекційний ларинготрахеїт, респіраторний мікоплазмоз, орнітоз, синдром зниження несучості, вірусний гепатит каченят, вірусний синусит каченят, інфекційний бронхіт, інфекційний бурсит курей (хвороба Гамборо), ентерит гусенят, чума качок, енцефаломієліт птиці, інфекційна анемія курчат, нейсеріоз (гонорея) птиці.

Змістовий модуль 11. Хвороби собак, котів і хутрових звірів.

Чума, сальмонельоз, стрептококоз, інфекційний гепатит, алеутська хвороба норок, псевдомоноз норок, парвовірусний ентерит собак, парагрип собак,

коронавірусна інфекція собак, вірусний ентерит норок, міксоматоз, вірусна геморагічна хвороба кролів, трансмісивна енцефалопатія норок, лейкоз котів, панлейкопенія котів, ринотрахеїт котів, імунодефіцит котів.

Змістовий модуль 12. Хвороби бджіл.

Американський гнилець, європейський гнилець, парагнилець, септицемія, сальмонельоз, колібактеріоз, мішечкуватий розплід, гострий та хронічний вірусні паралічі, філаметовіроз, аспергільоз, аскосфероз, меланоз.

Змістовий модуль 13. Хвороби риб.

Краснуха коропів, запалення плавального міхура, весняна віремія коропів, вірусна геморагічна септицемія форелі, фурункульоз лососевих, бронхіомікоз коропів.

Рекомендована література

Базова

1. Загальна епізоотологія. Ярчук Б.М., Вербицький П.І., Литвин В.П., та ін. Біла Церква, 2002 - 656 с.
2. Спеціальна епізоотологія. Каришева А.Ф. К.: "вища освіта", 2002. - 701с.
3. Факторні хвороби с/г тварин. В.П. Литвин, Л.В. Олійник, Л.Є Корнієнко, Б.М. Ярчук. Біла Церква. 2002.- 368 с.
4. Інфекційні хвороби великої рогатої худоби. Кравців Р., Злонкевич Я., Корж Б., Олексюк І. Львів, - 2001. - 394с.
5. Інфекційні хвороби свиней. Кравців Р. Злонкевич Я. Львів, 1999. - 272с.
6. Хронічні інфекційні хвороби тварин / Л.Є Корнієнко, В.О. Бусол, В.В. Недосєков, О.О. Кучерявенко, О.О. Кучерявенко, Л.М. Корнієнко; за ред. В.О. Бусола, Л.Є. Корнієнка. – Біла Церква, 2009. – 288 с.
7. Сапронозні інфекційні хвороби тварин / Л.Є. Корнієнко, В.В. Недосєков, В.О. Бусол, Л.М. Корнієнко, В.О. Ушкалов, А.М; за ред. Л.Є. Корнієнка, В.О. Бусола. – Біла Церква, 2009. – 307 с. (16,8 др.арк.)
8. Інфекційні хвороби тварин з везикулярним синдромом: Навчальний посібник / [Корнієнко Л.Є., Бусол В.О., Недосєков В.В. та ін.]; за ред. Л.Є. Корнієнка. – Біла Церква: Білоцерків. нац. аграр. у-т, 2011. – 272 с.
9. Інфекційні хвороби птахів / Л.Є. Корнієнко, Л.І. Наливайко, В.В. Недосєков, Л.А. Дудников, В.О. Ушкалов, Б.М. Ярчук, Л.М. Корнієнко; За ред. Л.Є. Корнієнка. – Грінь Д.С., 2012. – 528 с. (31,5 др. арк.)
10. Корнієнко Л.М. Планування ветеринарних заходів: навч. посіб., 2-ге вид., доп. і перероб. / Л.М. Корнієнко, Л.Є. Корнієнко, Б.М. Ярчук; За ред. Л.М. Корнієнко. – ТОВ «Білоцерківдрук»: Біла Церква, 2016. – 364 с.
11. Практикум із загальної епізоотології / Л.Є. Корнієнко, Б.М. Ярчук, Р.В. Тирсін та ін. – Біла Церква, 2017. – 380 с.
12. Хвороби ставкових риб (профілактика та лікування) : Підруч. Темніханов Ю.Д., Литвин В.П., Недосєков В.В., Власенко В.В., Поліщук В.В. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. - 624 с.
13. Транскордонні хвороби тварин з основами стемпінг-ауту: Навчальний посібник. Недосєков В.В., Мельник В.В., Макаров В.В. Херсон: Грінь Д.С., 2015. - 336 с.
14. Ветеринарне забезпечення бджільництва. Литвин В.П. Литвиненко В.М. Редакційно-видавничий відділ НУБІП України, 2014. - 70 с.

Допоміжна

15. Кассіч В.Ю., Ребенко Г.І., Байдевятов Ю.А. Робочий зошит для лабораторно-практичних занять та самостійної роботи з дисц. „Епізоотологія та інфекційні хвороби”, розд. “Загальна епізоотологія” (30 год.). Суми, 2018 – 46 с.
16. Кассіч В.Ю., Ребенко Г.І., Байдевятов Ю.А. Методичні вказівки до виконання програми навчально-клінічної практики з епізоотології” - методичні рекомендації для студентів 4 курсу факультету ветеринарної медицини. Суми 2013 – 32 стор.
17. Кассіч В.Ю., Ребенко Г.І. „Ветеринарні імунобіологічні препарати”, методичні рекомендації для студентів факультету ветеринарної медицини. Суми 2007– 40 с.
18. Ребенко Г.І., Фотін А.І. Організація та проведення протиепізоотичних заходів, оформлення документації на них. Методичні рекомендації для студентів факультету ветеринарної медицини, Суми, 2008 – 28 с.
19. Ребенко Г.І., Фотін А.І. Методика проведення епізоотологічного обстеження, порядок ведення журналів обліку епізоотичного стану та складання епізоотичних карт.» Суми 2008 – 27с.
20. Зон Г. А. Патологоанатомічний розтин тварин / Г. А. Зон, М. В. Скрипка, Л. Б. Івановська. ; під ред. Г.А. Зона. – Донецьк : ПП Глазунов Р.О., 2009. – 189 с.
21. Кассіч В.Ю., Ребенко Г.І. Методичні рекомендації „Алергічні діагностичні проби. Організація й техніка проведення алергічних досліджень”, Суми 2008 – 24 с.
22. Ребенко Г.І., Гурова Т.В., Вершняк Т. В. Методичні рекомендації «Санітарна загроза гризунів та заходи боротьби з ними.» — Суми, 2010 – 48с.
23. Ребенко Г.І. Навчальний посібник «Словник термінів загальної епізоотології» — Суми, 2010 – 115с.
24. Кассіч В.Ю., Ребенко Г.І. Методичні рекомендації «Профілактика факторних хвороб тварин» — Суми, 2010 – 23 с.
25. Ребенко Г.І., Гурова Т.В., Вершняк Т. В. Методичні рекомендації «Біологічні відходи та способи їх знезараження.» - Суми, 2011 - 34 с.
26. Кассіч В.Ю., Ребенко Г.І., Методичні рекомендації «Емерджентні та екзотичні інфекції.» - Суми, 2011 - 16 с.
27. Ребенко Г.І. Природно-осередкові інфекційні хвороби. Навчальний посібник. – Суми, 2012 – 52 с.
28. Кассіч В.Ю., Ребенко Г.І. Антимікробна терапія при інфекційних захворюваннях тварин. Навчальний посібник. - Суми, 2013 рік - 50 с.
29. Ребенко Г.І., Байдевятов Ю.А. Епізоотологія. Пробиотики та біотерапія. Методичні вказівки /Суми, 2014 рік, 28 с.
30. Методика епізоотологічного обстеження господарств та вивчення епізоотичної ситуації Недосеков В.В., Полішук В.В., Мельник В.В., Гомзиков О.М., Мартинюк О.Г. К.: ЦП "КОМПРИНТ", 2015. 2 ум. др. арк.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання - залік, іспит.

5. Засоби діагностики успішності навчання: тестовий контроль, ведення робочого зошита – для заліку, екзаменаційні питання – на іспит.